

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

દાંડુ લક્ષ્મી રેડ્ડી

વિરુદ્ધ

આંધ્રપ્રદેશ રાજ્ય

૧૭ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૯

[કે. ટી. થોમસ અને ડી. પી. મોહપાત્રા, ન્યાયમૂર્તિઓ]

ક્રિમિનલ ટ્રાયલ:

મરણોન્મુખ નિવેદન – આવા મરણોન્મુખ નિવેદન પર આધારિત ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૨/૩૪ હેઠળ દોષસિદ્ધિ – તેની વિશ્વસનીયતા – પતિ અને સાસુ વિરુદ્ધ મૃતક દ્વારા કરવામાં આવેલાં બે મરણોન્મુખ નિવેદનો – મૃતકને કયા સંદર્ભમાં આગ લાગી તે અંગે બંને મરણોન્મુખ નિવેદનો વચ્ચે મહત્વપૂર્ણ વિસંગતતા – હોસ્પિટલમાં મૃતકના બે પિતરાઈ ભાઈઓ દ્વારા તેનું

પ્રેઈનવોશ કરવામાં આવી રહ્યું હોવાના પડોશીઓના પુરાવા – મૃતકના માતા-પિતાએ જુબાની આપી કે મૃતકના બે પિતરાઈ ભાઈઓને મિલકતના વિવાદના કારણે અપીલકર્તા સાથે વેર વસૂલવાનું હતું અને હોસ્પિટલમાં તેઓ મૃતક સાથે ગુપ્ત મસલત કરતા જોવા મળ્યા હતા – માતા-પિતાએ એવી જુબાની પણ આપી કે મૃતક માનસિક રીતે સ્વસ્થ ન હતી – ઠેરવવામાં આવ્યું, આવા નાજુક અને ડગમગતા મરણોન્મુખ નિવેદનના બળે કોઈપણ વ્યક્તિને દોષિત ઠેરવવી અસુરક્ષિત રહેશે – સંજોગોજન્ય પુરાવા – ઈન્ડિયન એવિડન્સ એક્ટ, ૧૮૭૨ – ઈન્ડિયન પેનલ કોડ, ૧૮૬૦ કલમો ૩૦૨/૩૪.

કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર, ૧૮૭૩, કલમો ૧૬૨, ૧૬૧ – ઈન્ડિયન એવિડન્સ એક્ટ, ૧૮૭૨, કલમ ૧૬૫ – સાક્ષીને પ્રશ્ન પૂછવાની અદાલતની સત્તા – સીઆરપીસી ની કલમ ૧૬૨ એ સીઆરપીસી ની કલમ ૧૬૧ હેઠળ નોંધાયેલા કોઈપણ નિવેદનનો ઉપયોગ કરવા પર પ્રતિબંધ મૂકે છે સિવાય કે ટ્રાયલમાં તપાસવામાં આવેલા સાક્ષી કે જેમના નામે આવું નિવેદન બોલાયેલું છે તેનો વિરોધાભાસ સાબિત કરવાના મર્યાદિત હેતુ માટે – ઠેરવવામાં આવ્યું, અદાલત માટે પાછળથી તે સાક્ષીના પુરાવા અંગે કોઈ પ્રતિકૂળ અનુમાન દોરવા માટે પણ તે નિવેદનનો ઉપયોગ કરવો અસ્વીકાર્ય છે – સંસદ દ્વારા સીધા શબ્દોમાં જે પ્રતિબંધિત કરવામાં આવ્યું છે તેને કોઈપણ પરોક્ષ રીતે ટાળી શકાય નહીં – ઈન્ડિયન પેનલ કોડ, ૧૮૬૦, કલમો ૩૦૨/૩૪.

અપીલ – એક આરોપી નિર્દોષ છૂટ્યો – સહ-આરોપીએ અપીલ પસંદ

કરી નથી - ન્યાયની નિષ્ફળતા ટાળવા માટે નિર્ણયનો લાભ સહ-આરોપી સુધી લંબાવવામાં આવશે.

ફરિયાદપક્ષના જણાવ્યા મુજબ અપીલકર્તાએ મૃતકના વાળ પાછળથી પકડી રાખ્યા હતા અને મૃતકની સાસુએ તેના પર કેરોસીન તેલ રેડ્યું હતું અને અપીલકર્તાને તેને સળગાવી દેવા કહ્યું હતું. અપીલકર્તાએ મૃતકને આગ ચાંપી દીધી. મૃતકની ચીસો સાંભળીને પડોશીઓએ તેને ધાબળામાં લપેટીને આગ ઓલવી દીધી હતી. તેને હોસ્પિટલ લઈ જતાં પહેલાં મૃતકના માતા-પિતા (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૭ અને ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૮) ને જાણ કરવામાં આવી હતી. તે જ દિવસે, મૃતકે જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૧૨) સમક્ષ મરણોન્મુખ નિવેદન (આંક પી-૧૧) આપ્યું હતું. પોલીસ સબ-ઇન્સ્પેક્ટર (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૧૯) હોસ્પિટલ ગયા અને મૃતકનું નિવેદન (આંક પી-૧૪) નોંધ્યું જેમાં તેણે તેના પતિ અને સાસુને સંડોવ્યા હતા. મૃતકને કયા સંદર્ભમાં આગ લાગી તે અંગે બંને મરણોન્મુખ નિવેદનો વચ્ચે મહત્વપૂર્ણ વિસંગતતા હતી. આંક પી-૧૪ દર્શાવે છે કે જ્યારે મૃતક કોફી બનાવવા માટે પ્રાઈમસ સળગાવી રહી હતી ત્યારે તેને આગ ચાંપવામાં આવી હતી જ્યારે આંક પી-૧૧ દર્શાવે છે કે કમનસીબ દિવસે સવારે જ્યારે મૃતક હજુ સૂતી હતી ત્યારે તેને આગ ચાંપવામાં આવી હતી. ટ્રાયલ દરમિયાન, અપીલકર્તાએ એવો બચાવ લીધો હતો કે મૃતક માનસિક અસંતુલન ધરાવતી હતી અને આત્મહત્યાની વૃત્તિઓ ધરાવતી હતી. આ કેસમાં પુરાવા આપનારા તમામ પડોશીઓએ એક અવાજે જણાવ્યું હતું કે મૃતકના બે પિતરાઈ ભાઈઓ હોસ્પિટલમાં તેનું બ્રેઈનવોશ

કરી રહ્યા હતા. મૃતકના પિતા અને માતા ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૭ અને ૮ ના પુરાવા દર્શાવે છે કે તે બે પિતરાઈ ભાઈઓને મિલકતના વિવાદના કારણે અપીલકર્તા સાથે વેર વસૂલવાનું હતું અને તે બંને મૃતક સાથે મસલત કરતા જોવા મળ્યા હતા. આ તથ્યો પર અપીલકર્તા અને તેની માતાને ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા આઈપીસી ની કલમ ૩૦૨/૩૪ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા હતા અને આજીવન કેદની સજા ફટકારવામાં આવી હતી. હાઈકોર્ટે દોષસિદ્ધિ અને સજાની પુષ્ટિ કરી હતી. તેથી આ અપીલ કરવામાં આવી છે.

અપીલકર્તા દ્વારા એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે પરંપરાગત ધારણા કે મરનાર વ્યક્તિ જૂઠું બોલવાનું પસંદ કરશે નહીં તે હવે એ આધાર પર ઘટાડવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવે છે કે તે એક અવાસ્તવિક ખ્યાલ છે કારણ કે સદર ધારણા મરનાર વ્યક્તિ દ્વારા કરવામાં આવેલા વેરભાવપૂર્ણ નિવેદનને પણ સંરક્ષિત કરવાના જોખમથી ભરેલી છે; ગમે તે સંજોગોમાં આ કેસમાં ફરિયાદપક્ષ દ્વારા રજૂ કરાયેલ મરણોન્મુખ નિવેદન વિશ્વસનીયતાની કસોટી પર ટકી શકશે નહીં.

અપીલ મંજૂર કરતાં, કોર્ટે –

ઠેરવ્યું: ૧.૧ એવી ધારણા હોઈ શકે છે કે સક્ષમ સાક્ષી દ્વારા સોગંદ પર આપેલી જુબાની સાચી છે, કારણ કે સામો પક્ષ તે ધારણાનું ખંડન કરવા માટે અન્ય બાબતોની સાથે ઉલટતપાસના હથિયારનો ઉપયોગ કરી શકે છે. પરંતુ મરણોન્મુખ નિવેદન એ કોર્ટમાં જુબાની નથી. તે ન તો સોગંદ પર લેવાય છે કે ન

તો આરોપીની હાજરીમાં લેવાય છે. તેની વિશ્વસનીયતા ઉલટતપાસ દ્વારા ચકાસી શકાતી નથી. મરણોન્મુખ નિવેદન સાથે જોડાયેલી આ સહજ નબળાઈઓ એવી કોઈ પ્રારંભિક ધારણા દોરવાનું વાજબી ઠેરવી શકે નહીં કે મરણોન્મુખ નિવેદનમાં માત્ર સત્ય જ સમાયેલું છે. [૫૩૯-ડી-ઈ]

તપિન્દર સિંહ વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય, [૧૯૭૧] ૧ એસસીઆર ૫૯૯ અને કુશાલ રાવ વિરુદ્ધ બોમ્બે રાજ્ય, [૧૯૫૮] એસસીઆર ૫૮૨, નો સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો.

૧.૨ બે મરણોન્મુખ નિવેદનો (આંક પી-૧૪ અને આંક પી-૧૧) પૈકી, આંક પી-૧૪ દર્શાવે છે કે જ્યારે મૃતક કોફી બનાવવા માટે પ્રાઈમસ સળગાવી રહી હતી ત્યારે તેને આગ ચાંપવામાં આવી હતી જ્યારે આંક પી-૧૧ દર્શાવે છે કે કમનસીબ દિવસે તે જ સમયે સવારે જ્યારે તે હજુ સૂતી હતી ત્યારે તેને આગ ચાંપવામાં આવી હતી. [૫૪૧-બી-સી]

૧.૩ હાઈકોર્ટે એક જ વ્યક્તિ દ્વારા કરવામાં આવેલા બે અલગ-અલગ નિવેદનો વચ્ચે દેખાઈ આવતી આવી નોંધપાત્ર વિસંગતતાને નજરઅંદાજ કરી દીધી છે. જ્યારે મરણોન્મુખ નિવેદનની ચકાસણીનું ક્ષેત્ર એક પ્રતિબંધિત વિસ્તાર છે, ત્યારે અદાલત ગુનાના વાસ્તવિક પ્રસંગ સંબંધિત આવા મહત્વપૂર્ણ તફાવતને નજરઅંદાજ કરવાનું પોસાય તેમ નથી. કાં તો એકમાં બોલાયેલો સંદર્ભ ખોટો હતો અથવા બીજામાં બોલાયેલો સંદર્ભ ખોટો હતો. ગુનેગારને ગુનો કરવાની તક સાથે સંબંધિત હોવાથી બંનેને એકબીજા સાથે ખૂબ જ ખેંચતાણ કરીને જ

મેળવી શકાય છે. ક્રિમિનલ કેસમાં આરોપીના ગુકસાન માટે આવી ખેંચતાણ અપનાવવી એ કોઈ શક્ય માર્ગ નથી. [૫૪૨-એફ-એચ]

૧.૪ આંક પી-૧૧ અને આંક પી-૧૪ માં મરણોન્મુખ નિવેદનો પ્રત્યે સાવધાની રાખવા માટેનું સૌથી મહત્વપૂર્ણ સંજોગ મૃતકના માતા-પિતા (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૭ અને ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૮) ની જુબાની છે. તે બંનેએ જુબાની આપી હતી કે તેમની પુત્રીએ પ્રથમ નજરે જ જ્યારે તેઓએ તેને બળી ગયેલી ચામડીની હાલતમાં જોઈ ત્યારે તેમને કહ્યું હતું કે દૂધ રાંધતી વખતે તેને આગ લાગી ગઈ હતી. સરકારી વકીલને તેમના પુરાવાનો અસ્વીકાર કરવો જરૂરી લાગ્યો ન હતો, અને તેથી તે સાક્ષીઓને સૂચક પ્રશ્નો પૂછવાનો કોઈ પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો ન હતો. કોઈપણ સંજોગોમાં ફરિયાદપક્ષ હવે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૭ અને ૮ ની જુબાનીનો અસ્વીકાર કરી શકે નહીં. પરંતુ હાઈકોર્ટે એવો અભિગમ અપનાવ્યો કે જે કાયદાકીય મંજૂરીનું ઉલ્લંઘન કરતો જણાય છે. [૫૪૩-બી-ડી]

૨.૧ કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજરની કલમ ૧૬૨ એ સીઆરપીસી ની કલમ ૧૬૧ હેઠળ નોંધાયેલા કોઈપણ નિવેદનનો ઉપયોગ કરવા પર પ્રતિબંધ મૂકે છે સિવાય કે ટ્રાયલમાં તપાસવામાં આવેલા સાક્ષી કે જેમના નામે આવું નિવેદન બોલાયેલું છે તેનો વિરોધાભાસ સાબિત કરવાના મર્યાદિત હેતુ માટે અને પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૧૬૫ માં પરિકલ્પિત સાક્ષીને પ્રશ્નો પૂછવાની અદાલતની સત્તા સીઆરપીસી ની કલમ ૧૬૨ માં સમાવિષ્ટ પ્રતિબંધથી

અબાધિત રહેશે. હવે યાદ રાખવું જોઈએ કે સદર પ્રક્રિયા ત્યારે જ અનુસરી શકાય છે જ્યારે સાક્ષી સાક્ષીના પાંજરામાં હોય. આ બે પદ્ધતિઓ સિવાય, સીઆરપીસી ની કલમ ૧૬૧ હેઠળ નોંધાયેલ નિવેદન તે ગુનાના સંદર્ભમાં ટ્રાયલના તમામ તબક્કે બંધ જ રહી શકે છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જો અદાલતે સીઆરપીસી ની કલમ ૧૬૧ હેઠળ નોંધાયેલા તેના નિવેદનના સંદર્ભમાં સાક્ષીને કોઈ પ્રશ્ન પૂછ્યો ન હોય, તો અદાલત માટે પાછળથી તે સાક્ષીના પુરાવા અંગે કોઈ પ્રતિકૂળ છાપ દોરવા માટે પણ તે નિવેદનનો ઉપયોગ કરવો અસ્વીકાર્ય છે. સંસદ દ્વારા સીધા શબ્દોમાં જે પ્રતિબંધિત કરવામાં આવ્યું છે તેને કોઈપણ પરોક્ષ રીતે ટાળી શકાય નહીં. [પૃષ્ઠ-૭-એચ; પૃષ્ઠ-એ-ડી]

રઘુનંદન વિરુદ્ધ યુ.પી. રાજ્ય, એ.આઈ.આર. (૧૯૭૪) એસસી ૪૬૩, પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

૨.૨ હાઈકોર્ટે મૃતકના પિતા અને માતા ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૭ અને ૮ ના નિર્ણાયક પુરાવાને બાજુ પર મૂકી દીધો હતો, જે આંક પી-૧૧ અને આંક પી-૧૪ માં મૃતકના સંસ્કરણની તદ્દન વિરુદ્ધ ગયો હતો. [પૃષ્ઠ-ડી-ઈ]

૩. હજુ સુધી અન્ય એક સંજોગ જે મૃતકના સંસ્કરણને કોઈ વિશ્વસનીયતા આપવાથી વિમુખ કરવા સક્ષમ છે તે એ છે કે તેના પિતા (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૭) અને માતા (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૮) એ જણાવ્યું છે કે મૃતક માનસિક રીતે સ્વસ્થ ન હતી. ક્રિમિનલ અદાલત મૃતકના માતા-પિતાના સદર પુરાવાને અવગણી શકે નહીં. જો અદાલતને મરણોન્મુખ નિવેદનના કર્તાની

માનસિક સ્વસ્થતા વિશે સહેજ પણ શંકા હોય તો આવા નાજુક અને ડગમગતા મરણોન્મુખ નિવેદનના બળે કોઈપણ વ્યક્તિને દોષિત ઠેરવવી અસુરક્ષિત રહેશે, અને તેથી, આ અદાલત અપીલકર્તાની દોષસિદ્ધિ ટકાવી રાખવા અસમર્થ છે. તે શંકાના લાભ માટે હકદાર છે. [૫૪૪-ઈ-એચ; ૫૪૫-એ]

૪. અપીલકર્તાની માતા આ કેસમાં તેને આપવામાં આવેલી દોષસિદ્ધિ અને સજાના અનુસંધાનમાં હાલમાં જેલમાં સબડી રહી છે. અલબત્ત તેની દોષસિદ્ધિ આ અદાલત સમક્ષ નથી કારણ કે તેણે કોઈ વિશેષ રજા અરજી દાખલ કરી નથી. પરંતુ સમાન પરિસ્થિતિઓમાં ન્યાયની નિષ્ફળતાને ટાળવાના હેતુથી આ અદાલતે એક ન્યાયિક દાખલો બેસાડ્યો છે. કેસના મૂલ્યાંકન પર જો આ અદાલત એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચે છે કે કોઈપણ આરોપીની દોષસિદ્ધિ શક્ય નથી, તો તે નિર્ણયનો લાભ તેના સહ-આરોપી સુધી પણ લંબાવવો જોઈએ જોકે તેણે આ અદાલતમાં અપીલ અરજી દ્વારા આદેશને પડકાર્યો નથી. [૫૪૫-એ-બી]

રાજા રામ અને અન્ય વિરુદ્ધ એમ.પી. રાજ્ય, [૧૯૯૪] ૨ એસસીસી ૫૬૮, પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

ક્રિમિનલ એપેલેટ અધિકારક્ષેત્ર: ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૧૧૦/૧૯૯૭.

ક્રિ.અ. નં. ૧૧૫/૧૯૯૬ માં આંધ્રપ્રદેશ હાઈકોર્ટના તારીખ ૨૬.૩.૯૭ ના ચુકાદા અને હુકમમાંથી.

અપીલકર્તા તરફથી શ્રીમતી ડી. વી. પદ્મા પ્રિયા, (એમિક્સ ક્યુરી).

સામાવાળા તરફથી ગુંતુર પ્રભાકર અને સુશ્રી ટી. અનામિકા.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ કે. ટી. થોમસ દ્વારા આપવામાં આવેલ.

આવા કેસની હકીકત પરિસ્થિતિ પર, એક ન્યાયિક મન બે સમાન રીતે સંભવિત પૂર્વધારણાઓ વચ્ચે ડગમગવા લાગે છે – શું તે આત્મહત્યા હતી, કે તે હત્યા હતી? જો ફરિયાદપક્ષ દ્વારા રજૂ કરાયેલ મરણોન્મુખ નિવેદન વિશ્વસનીયતા મેળવે તો આત્મહત્યાની વૈકલ્પિક પૂર્વધારણાને વાજબી રીતે દૂર કરી શકાય છે. તે હેતુ માટે ઝીણવટભરી સાવધાની સાથે મરણોન્મુખ નિવેદનની ચકાસણી આવશ્યક બને છે. તેને ન્યાયિક ચાળણીમાંથી ચાળવી જ જોઈએ અને જો તે માપદંડોમાંથી પસાર થાય તો તેને દોષસિદ્ધિનો આધાર બનાવી શકાય છે, અન્યથા નહીં.

પરંપરાગત ધારણા કે મરનાર વ્યક્તિ અસત્ય બોલવા માટે નીચે પડશે નહીં તે હવે અપીલકર્તાના વકીલ દ્વારા એ આધાર પર ઘટાડવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે કે તે એક અવાસ્તવિક ખ્યાલ છે કારણ કે સદર ધારણા મરનાર વ્યક્તિ દ્વારા કરવામાં આવેલા વેરભાવપૂર્ણ નિવેદનને પણ સંરક્ષિત કરવાના જોખમથી ભરેલી છે. વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે કોઈપણ સંજોગોમાં આ કેસમાં ફરિયાદપક્ષ દ્વારા રજૂ કરાયેલ મરણોન્મુખ નિવેદન વિશ્વસનીયતાની કસોટી પર ટકી શકશે નહીં.

એવી ધારણા હોઈ શકે છે કે સક્ષમ સાક્ષી દ્વારા સોગંદ પર આપેલી જુબાની સાચી છે, કારણ કે સામો પક્ષ તે ધારણાનું ખંડન કરવા માટે અન્ય બાબતોની સાથે ઉલટતપાસના હથિયારનો ઉપયોગ કરી શકે છે. પરંતુ મરણોન્મુખ નિવેદન એ કોર્ટમાં જુબાની નથી. તે ન તો સોગંદ પર લેવાય છે કે ન તો આરોપીની હાજરીમાં લેવાય છે. તેની વિશ્વસનીયતા ઉલટતપાસ દ્વારા ચકાસી શકાતી નથી. મરણોન્મુખ નિવેદન સાથે જોડાયેલી આ સહજ નબળાઈઓ એવી કોઈ પ્રારંભિક ધારણા દોરવાનું વાજબી ઠેરવી શકે નહીં કે મરણોન્મુખ નિવેદનમાં માત્ર સત્ય જ સમાયેલું છે.

તપિન્દર સિંહ વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય, [૧૯૭૧] ૧ એસસીઆર ૫૯૯ માં આ અદાલતે, કુશાલ રાવ વિરુદ્ધ બોમ્બે રાજ્ય, [૧૯૫૮] એસસીઆર ૫૮૨ ના અગાઉના નિર્ણયને અનુસરીને અદાલતોને યાદ અપાવ્યું છે કે મરણોન્મુખ નિવેદનને ખૂબ જ નજીકથી ચકાસણીને આધીન કરવું જોઈએ. આ અદાલત દ્વારા નીચે મુજબના અવલોકનો પણ કરવામાં આવ્યા હતા: 'મરણોન્મુખ નિવેદન એ વ્યક્તિ દ્વારા તેના મૃત્યુના કારણ વિશે અથવા વ્યવહારના કોઈપણ સંજોગો વિશેનું એક નિવેદન છે જેના પરિણામે તેનું મૃત્યુ થયું હતું અને તે એવા કેસમાં ઇન્ડિયન એપિડેન્સ એક્ટની કલમ ૩૨(૧) હેઠળ સુસંગત બને છે જેમાં તે વ્યક્તિના મૃત્યુનું કારણ પ્રશ્નમાં આવે છે. એ સાચું છે કે મરણોન્મુખ નિવેદન એ કોર્ટમાં જુબાની નથી અને તે ન તો સોગંદ પર લેવાય છે કે ન તો આરોપીની હાજરીમાં લેવાય છે. તેથી, આરોપી વતી ઉલટતપાસ દ્વારા તેનું પરીક્ષણ કરવામાં આવતું નથી. પરંતુ મરણોન્મુખ નિવેદનને આવશ્યકતાના

સિદ્ધાંત પર, સાંભળેલી વાતોના પુરાવાની ગ્રાહ્યતા સામેના સામાન્ય નિયમના અપવાદ તરીકે પુરાવામાં સ્વીકારવામાં આવે છે. હમણાં જ ઉદ્દેખ કરાયેલા મરણોન્મુખ નિવેદનના નબળા મુદ્દાઓ તેની વિશ્વસનીયતાનું પરીક્ષણ કરતી વખતે કોર્ટને માત્ર સાવધ રાખવા માટે કામ કરે છે, અને તમામ સુસંગત સંલગ્ન સંજોગોની નજીકથી ચકાસણી કરવાની તેના પર ફરજ લાદે છે.'

આ કેસમાં અપીલકર્તા (દાંડુ લક્ષ્મી રેડ્ડી) અને તેની માતા નારાયણમ્મા (જેમની ઉંમર હવે ૭૦ વર્ષથી વધુ હોવાનું જણાવાયું છે) ને ૭ મી ઓક્ટોબર, ૧૯૯૭ ના રોજ લક્ષ્મી દેવી (મૃતક) દ્વારા આપવામાં આવેલા મરણોન્મુખ નિવેદનોના બળે જ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૪ સાથે વંચાણે લેતાં કલમ ૩૦૨ હેઠળ દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા હતા. બંને આરોપીઓને આજીવન કેદની સજા ફટકારવામાં આવી હતી. તેઓએ સાથે મળીને દોષસિદ્ધિ અને સજાને પડકારતાં આંધ્રપ્રદેશ હાઈકોર્ટનો સંપર્ક કર્યો હતો પરંતુ વ્યર્થ. અપીલકર્તાની માતા નારાયણમ્માએ તેમની વૃદ્ધાવસ્થામાં આ કોર્ટનો સંપર્ક કર્યા વિના જેલમાં સબડીને પોતાના નસીબને આધીન થવાનું પસંદ કર્યું, પરંતુ તેના પુત્ર – અપીલકર્તાએ – હિંમત હારી નહીં અને તેણે વિશેષ રજા દ્વારા આ અપીલ દાખલ કરી.

મૃતક લક્ષ્મી દેવીના લગ્ન તેના મૃત્યુના લગભગ ૮ વર્ષ પહેલાં અપીલકર્તા સાથે થયા હતા. પરંતુ તેમને કોઈ સંતાન ન હતું. ફરિયાદપક્ષનો કેસ નીચે મુજબ છે:

મૃતકના પતિ અને સાસુ તેના પ્રત્યે ખરાબ વલણ ધરાવતા હતા કારણ કે તે બાળકને જન્મ આપવામાં અસમર્થ હતી. તેણીને સતામણી અને ધમકીઓ આપવામાં આવતી હતી. તેઓ એમ કહીને તેને ડરાવતા હતા કે એક દિવસ તેણીને કૂવામાં અથવા નહેરમાં નાખી દેવામાં આવશે અને તે પછી અપીલકર્તા ફરીથી લગ્ન કરવા માટે મુક્ત થશે. કમનસીબ દિવસની સવારે (૭.૧૦.૧૯૭૪) અપીલકર્તાએ પાછળથી તેના વાળ પકડી રાખ્યા, તેની સાસુએ તેના પર કેરોસીન છાંટ્યું અને અપીલકર્તાને તેને આગ ચાંપી દેવા કહ્યું. અપીલકર્તાએ દિવાસળી સળગાવીને આજ્ઞાનું પાલન કર્યું અને તેણીને આગ લાગી ગઈ. જ્યારે તેણીએ બૂમાબૂમ કરી ત્યારે હુમલાખોરો નાસી ગયા. પરંતુ તેના સંબંધીઓ સહિતના પડોશીઓ ઘટનાસ્થળે દોડી આવ્યા અને બચાવ કામગીરીમાં તેને ધાબળામાં લપેટીને આગ ઓલવી દીધી. આ દુર્ઘટના અંગે મૃતકના માતા-પિતાને જાણ કરવામાં આવી હતી. જ્યારે તેઓ ઘરે પહોંચ્યા ત્યારે લક્ષ્મી દેવીએ પણ તેમને જે બન્યું તે બધું કહ્યું. ત્યારબાદ તેને સરકારી હોસ્પિટલમાં ખસેડવામાં આવી.

તે ૪ દિવસે બપોરે લગભગ ૧૨ વાગ્યે, પ્રથમ વર્ગના જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ ફ.સા.-૧૨ એ લક્ષ્મી દેવીનું મરણોન્મુખ નિવેદન નોંધ્યું જેને તેમણે લેખિતમાં ઉતાર્યું (આંક પી-૧૧). પોલીસ સબ-ઇન્સ્પેક્ટર (ફ.સા.-૧૯) હોસ્પિટલ ગયા અને તેનું નિવેદન (આંક પી-૧૪) નોંધ્યું. બંને મરણોન્મુખ નિવેદનોમાં તેણીએ પોતાના દાઝી જવાના ગંભીર ઘાના કારણ માટે અપીલકર્તા અને તેની માતાને જવાબદાર ઠેરવ્યા.

ટ્રાયલ દરમિયાન અપીલકર્તાએ એવો બચાવ લીધો હતો કે લક્ષ્મી દેવી થોડું માનસિક અસંતુલન અને આત્મહત્યાની વૃત્તિઓ પણ ધરાવતી હતી. અગાઉના એક પ્રસંગે, એવું બહાર આવ્યું હતું કે તેણે પોતાને વીજ કરંટ લગાવીને મારી નાખવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો પરંતુ પાવર સપ્લાય બંધ કરી દેનારા અન્ય લોકોના સમયસર હસ્તક્ષેપથી તોળાઈ રહેલી આપત્તિ ટળી ગઈ હતી. બચાવપક્ષના જણાવ્યા મુજબ, ઘટનાની તારીખે તેણીએ કાં તો આ કૃત્ય પોતાની જાતે કર્યું હશે અથવા ખાદ્ય પદાર્થો રાંધતી વખતે આકસ્મિક રીતે તેને આગ લાગી ગઈ હશે. બચાવપક્ષે એવો આક્ષેપ પણ કર્યો હતો કે તેના બે પિતરાઈ ભાઈઓ નારાયણ રેડ્ડી અને અંકી રેડ્ડી અપીલકર્તા સાથે દુશ્મનાવટ ધરાવતા હતા અને તેઓએ લક્ષ્મી દેવીને સત્તાવાળાઓ સમક્ષ આરોપીઓ વિરુદ્ધ બોલવા માટે શીખવ્યું હતું.

જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ અને પોલીસ સબ-ઇન્સ્પેક્ટર સિવાય લક્ષ્મી દેવીએ તેમને શું કહ્યું હતું તે વિશે જુબાની આપવા માટે ફરિયાદપક્ષ દ્વારા તપાસવામાં આવેલા અન્ય તમામ સાક્ષીઓએ એક અવાજે જણાવ્યું છે કે તેણીએ તેમને વર્ણવ્યું હતું કે દૂધ રાંધતી વખતે તેના કપડાંમાં આગ લાગી ગઈ હતી. તેના પિતા અને માતાએ પણ, જ્યારે કોર્ટમાં તપાસવામાં આવ્યા ત્યારે, એવું જ કહ્યું હતું.

ટ્રાયલ કોર્ટ અને હાઈકોર્ટે એવી દલીલો સાથે કામ પાર પાડ્યું હતું કે મૃતક મરણોન્મુખ નિવેદન આપવાની સ્થિતિમાં ન હોત કારણ કે તે વ્યાપકપણે દાઝી

ગઈ હતી. નીચેની બે અદાલતોમાં બચાવપક્ષના વકીલે આંક પી-૧૧ અને આંક પી-૧૪ મરણોન્મુખ નિવેદનો પર પ્રહાર કરવા માટે આવી દલીલો કરી હતી. પરંતુ તે દલીલો અદાલતો દ્વારા માન્ય આધારો પર ફગાવી દેવામાં આવી હતી.

અમે એવી ધારણા પર આગળ વધીશું કે આંક પી-૧૧ અને આંક પી-૧૪ માં તે બાબતો સમાવિષ્ટ હતી જે લક્ષ્મી દેવીએ તે બે દસ્તાવેજો લખનારાઓને કહી હતી. મુખ્ય પ્રશ્ન એ છે કે શું લક્ષ્મી દેવીનું સદર સંસ્કરણ વિશ્વસનીય અને ભરોસાપાત્ર છે, અથવા તેના સંસ્કરણની સત્યતા વિશે કોઈ શંકા રાખવા માટે કોઈ અવકાશ છે.

ઉલટતપાસની કસોટી પર સદર સંસ્કરણની ચકાસણી કરવાની અશક્યતાને ધ્યાનમાં રાખીને આપણે આપણા ન્યાયિક અંતરાત્માને સંતુષ્ટ કરવા માટે અન્ય પરીક્ષણો અપનાવવા પડશે કે તે બે મરણોન્મુખ નિવેદનોમાં સત્ય સિવાય બીજું કંઈ નથી.

આવી કસોટીઓમાં પ્રથમ એ તપાસવાનું છે કે શું તે સંસ્કરણમાં કોઈ સહજ અસંભવિતતાઓ છે. અમે તેમાં રહેલી આવી કોઈ અસંભવિતતા શોધી શકતા નથી. આગામી કસોટી એ છે કે શું તેમાં કોઈ સહજ વિરોધાભાસ છે. તે ચકાસણીમાં અમે મૃતકને કયા સંદર્ભમાં આગ લાગી તે અંગે બે મરણોન્મુખ નિવેદનો વચ્ચે એક મહત્વપૂર્ણ વિરોધાભાસ જોયો. આંક પી-૧૪ દર્શાવે છે કે જ્યારે તે કોફી બનાવવા માટે પ્રાઈમસ સળગાવી રહી હતી ત્યારે તેને આગ ચાંપવામાં આવી હતી. આંક પી-૧૪ નો સંબંધિત ભાગ નીચે મુજબ ટાંકવામાં

આવ્યો છે:

'આજે સવારે એટલે કે ૦૭.૧૦.૭૪ ના રોજ સવારે લગભગ ૬.૦૦ વાગ્યે જ્યારે હું રસોડામાં પ્રાઈમસ સળગાવી રહી હતી અને કોફી બનાવી રહી હતી ત્યારે મારા સાસુ અને પતિ પાછળથી આવ્યા હતા. રસોડામાં પ્રવેશ્યા પછી, મારા પતિએ મારા વાળ પકડી લીધા અને હું હલી શકી નહીં. મારા સાસુ નારાયણમ્માએ મારા શરીર અને કપડાં પર કેરોસીન છાંટ્યું. તેણીએ તેના પુત્રને આગ લગાડવા કહ્યું, મારા પતિએ દિવાસળી સળગાવી અને મારા કપડાં પર ફેંકી દીધી. જ્યારે મારા કપડાંમાં આગ લાગી ત્યારે હું ડરના કારણે બૂમાબૂમ કરવા લાગી. મારા સાસુ નારાયણમ્મા અને મારા પતિ લક્ષ્મી રેડ્ડી ત્યાંથી ભાગી ગયા.'

આંક પી-૧૧ માં (જે પ્રથમ વર્ગના જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટને આપવામાં આવેલ મરણોન્મુખ નિવેદન છે) નિવેદનકર્તા દ્વારા જણાવવામાં આવેલ સંદર્ભ તદ્દન અલગ હતો. સંબંધિત ભાગ નીચે મુજબ ટાંકવામાં આવ્યો છે: 'મારા સાસુનું નામ નારાયણમ્મા છે, મારા પતિનું નામ દાંડુ લક્ષ્મી રેડ્ડી છે. સવારે ૬.૦૦ વાગ્યે જ્યારે હું સાવરણીથી વાળી રહી હતી ત્યારે મારા સાસુ નારાયણમ્મા અને મારા પતિ લક્ષ્મી રેડ્ડી બંનેએ મારા પર કેરોસીન રેડ્યું, દિવાસળી સળગાવી અને મને આગ લગાડી દીધી.'

મૃતક પર ખૂની હુમલો કરવાના પ્રસંગ સંબંધિત બે મરણોન્મુખ નિવેદનો વચ્ચેના ઉપરોક્ત મહત્વપૂર્ણ તફાવતે હાઈકોર્ટના વિદ્વાન ન્યાયાધીશોના મનમાં કોઈ અસર ઊભી કરી ન હતી, કારણ કે તેઓએ આ મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

'જોકે સંબંધિત સમયે મૃતક શું કરી રહી હતી તે અંગેના તેના સંસ્કરણમાં તફાવત છે તેમ છતાં હકીકત એ રહે છે કે એ-૧ અને એ-૨ એ કેરોસીન રેડ્યું અને તેને આગ ચાંપી દીધી. આ પાસાઓ આંક પી.૧૧ અને પી.૧૪ માં ઉલ્લેખિત છે. તેથી, અમે આરોપી અપીલકર્તાઓના વિદ્વાન વકીલની દલીલ સાથે સંમત થવા અસમર્થ છીએ.'

આમ હાઈકોર્ટે એક જ વ્યક્તિ દ્વારા કરવામાં આવેલા બે અલગ-અલગ નિવેદનો વચ્ચે દેખાઈ આવતી આવી નોંધપાત્ર વિસંગતતાને નજરઅંદાજ કરી દીધી છે. જ્યારે મરણોન્મુખ નિવેદનની ચકાસણીનું ક્ષેત્ર એક પ્રતિબંધિત વિસ્તાર છે, ત્યારે અદાલત ગુનાના વાસ્તવિક પ્રસંગ સંબંધિત આવા મહત્વપૂર્ણ તફાવતને નજરઅંદાજ કરવાનું પોસાય તેમ નથી. કાં તો એકમાં બોલાયેલો સંદર્ભ ખોટો હતો અથવા બીજામાં બોલાયેલો સંદર્ભ ખોટો હતો. ગુનેગારને ગુનો કરવાની તક સાથે સંબંધિત હોવાથી બંનેને એકબીજા સાથે ખૂબ જ ખેંચતાણ કરીને જ મેળવી શકાય છે. ક્રિમિનલ કેસમાં આરોપીના નુકસાન માટે આવી ખેંચતાણ અપનાવવી એ કોઈ શક્ય માર્ગ નથી.

કેસનું એક મહત્વપૂર્ણ પાસું એ છે કે પુરાવા આપનારા તમામ પડોશીઓએ એક અવાજે કહ્યું છે કે બે વ્યક્તિઓ (નારાયણ રેડ્ડી અને અંકી રેડ્ડી – પ્રથમ ડિગ્રીમાં તેના પિતરાઈ ભાઈઓ) હોસ્પિટલમાં તેનું બ્રેઈનવોશ કરી રહ્યા હતા. બચાવપક્ષે શરૂઆતથી જ સાક્ષીઓની ઉલટતપાસ દરમિયાન સદર મુદ્દાને વળગી રહ્યો હતો. તેના પોતાના માતા-પિતાએ રજૂઆત કરી છે કે તે બે પિતરાઈ

ભાઈઓને મિલકતના વિવાદના કારણે અપીલકર્તા સાથે વેર વસૂલવાનું હતું અને તે બંને હોસ્પિટલમાં લક્ષ્મી દેવી સાથે ગુપ્ત મસલત કરતા જોવા મળ્યા હતા.

આંક પી-૧૧ અને આંક પી-૧૪ માં મરણોન્મુખ નિવેદનો પ્રત્યે સાવધાની રાખવા માટેનું વધુ મહત્વપૂર્ણ સંજોગ લક્ષ્મી દેવીના માતા-પિતા (ફ.સા.-૭ બલી રેહી અને ફ.સા.-૮ થિરુ પાલમ્મા) ની જુબાની છે. તે બંનેએ ટ્રાયલ કોર્ટમાં જુબાની આપી હતી કે તેમની પુત્રીએ પ્રથમ નજરે જ જ્યારે તેઓએ તેને બળી ગયેલી ચામડીની હાલતમાં જોઈ ત્યારે તેમને કહ્યું હતું કે દૂધ રાંધતી વખતે તેને આગ લાગી ગઈ હતી. સરકારી વકીલને તેમના પુરાવાને અસ્વીકાર કરવો જરૂરી લાગ્યો ન હતો અને તેથી તે સાક્ષીઓને સૂચક પ્રશ્નો પૂછવાનો કોઈ પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો ન હતો. તે સિવાય પણ, ફ.સા.-૭ અને ફ.સા.-૮ ની જુબાનીની શું અસર છે? કોઈપણ સંજોગોમાં ફરિયાદપક્ષ હવે તેનો અસ્વીકાર કરી શકે નહીં. પરંતુ હાઈકોર્ટે એવો અભિગમ અપનાવ્યો જે કાયદાકીય મંજૂરીનું ઉદ્ધંધન કરતો જણાય છે. નીચેની પંક્તિઓ છે જેના દ્વારા હાઈકોર્ટે લક્ષ્મી દેવીના માતા-પિતાના પુરાવાને અવગણી કાઢ્યો જે ફરિયાદપક્ષ માટે બંધનકર્તા છે: 'એ કમનસીબ છે કે સરકારી વકીલે ફ.સા. ૭ અને ૮ ની ઉલટતપાસ કરી નથી. પરંતુ અમે સીઆરપીસી ની કલમ ૧૬૧ હેઠળ નોંધાયેલા ફ.સા. ૭ અને ૮ ના નિવેદનોનું અવલોકન કર્યું છે. તેમાં રહેલું સંસ્કરણ તદ્દન અલગ છે. અમે તેમને ધ્યાનમાં લેતા નથી, પરંતુ અમે ફ.સા. ૭ અને ૮ નું વાસ્તવિક સંસ્કરણ શોધવા માટે જ તેમને જોયા છે. અમારો એવો અભિપ્રાય છે કે ફ.સા. ૭ અને ૮ એ આરોપી અપીલકર્તાઓને સંપૂર્ણપણે અનુકૂળતા કરી આપી છે. માત્ર એટલા માટે

કે ફ.સા. ૭ અને ૮ એ જણાવ્યું છે કે મૃતકે તેમને કહ્યું હતું કે અકસ્માતને કારણે તેણીને દાઝી જવાની ઇજાઓ થઈ હતી, મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા નોંધાયેલું મરણોન્મુખ નિવેદન આંક પી.૧૧ અને પી.ડબલ્યુ.૧૯ ના પુરાવાને ફગાવી શકાય નહીં.'

કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર (સંક્ષિપ્તમાં 'ધ કોડ') ની કલમ ૧૬૨ એ કોડની કલમ ૧૬૧ હેઠળ નોંધાયેલા કોઈપણ નિવેદનનો ઉપયોગ કરવા પર પ્રતિબંધ મૂકે છે સિવાય કે ટ્રાયલમાં તપાસવામાં આવેલા સાક્ષી કે જેમના નામે આવું નિવેદન બોલાયેલું છે તેનો વિરોધાભાસ સાબિત કરવાના મર્યાદિત હેતુ માટે. અલબત્ત, આ અદાલતે રઘુનંદન વિરુદ્ધ યુ.પી. રાજ્ય, એ.આઈ.આર. (૧૯૭૪) એસસી ૪૬૩ માં જણાવ્યું છે કે પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૧૬૫ માં પરિકલ્પિત સાક્ષીને પ્રશ્નો પૂછવાની અદાલતની સત્તા કોડની કલમ ૧૬૨ માં સમાવિષ્ટ પ્રતિબંધથી અબાધિત રહેશે. ઉપરોક્ત નિર્ણયમાં અદાલતની ઉપરોક્ત સત્તાની માન્યતામાં નીચે મુજબના અવલોકનો આ સંદર્ભમાં ઉપયોગી થશે: 'અમે અપીલકર્તાની એ દલીલ સ્વીકારવા તરફ ઝૂકીએ છીએ કે ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૬૨ ની ભાષા, જોકે વિશાળ છે, તેમ છતાં ન્યાયના હેતુઓને સુરક્ષિત કરવા માટે ભારતીય પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૧૬૫ દ્વારા સ્પષ્ટપણે અને સુસ્પષ્ટ રીતે આપવામાં આવેલી સાક્ષીને પ્રશ્ન પૂછવાની અદાલતની વિશાળ અને વિશેષ સત્તાઓના ઉપયોગ સુધી પ્રતિબંધને લંબાવવા માટે પૂરતી સ્પષ્ટ કે વિશિષ્ટ નથી... તેથી, અમે ઠેરવીએ છીએ કે ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૬૨ ઇન્ડિયન એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૧૬૫ હેઠળ અદાલતની વિશેષ સત્તાઓને ક્ષતિગ્રસ્ત કરતી નથી.'

હવે યાદ રાખવું જોઈએ કે સદર પ્રક્રિયા ત્યારે જ અનુસરી શકાય છે જ્યારે સાક્ષી સાક્ષીના પાંજરામાં હોય. ઉપરોક્ત બે પદ્ધતિઓ સિવાય, કોડની કલમ ૧૬૧ હેઠળ નોંધાયેલું નિવેદન તે ગુનાના સંદર્ભમાં ટ્રાયલના તમામ તબક્કે બંધ જ રહી શકે છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જો અદાલતે કોડની કલમ ૧૬૧ હેઠળ નોંધાયેલા તેના નિવેદનના સંદર્ભમાં સાક્ષીને કોઈ પ્રશ્ન પૂછ્યો ન હોય, તો અદાલત માટે પાછળથી તે સાક્ષીના પુરાવા અંગે કોઈ પ્રતિકૂળ છાપ દોરવા માટે પણ તે નિવેદનનો ઉપયોગ કરવો અસ્વીકાર્ય છે. સંસદ દ્વારા સીધા શબ્દોમાં જે પ્રતિબંધિત કરવામાં આવ્યું છે તેને કોઈપણ પરોક્ષ રીતે ટાળી શકાય નહીં.

હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચે ફ.સા.-૭ બલી રેડ્ડી અને ફ.સા.-૮ થિરુ પાલમ્મા (મૃતક લક્ષ્મી દેવીના પિતા અને માતા) ના નિર્ણાયક પુરાવાને જે રીતે બાજુ પર મૂકી દીધો જે આંક પી-૧૧ અને આંક પી-૧૪ માં મૃતકના સંસ્કરણની તદ્દન વિરુદ્ધ ગયો હતો તેની સાથે અમે સંમત થવા અસમર્થ છીએ.

હજુ એક સંજોગ જે મૃતકના સંસ્કરણને કોઈ વિશ્વસનીયતા આપવાથી અમને વિમુખ કરવા સક્ષમ છે તે એ છે કે તેના પિતા (ફ.સા.-૭) અને માતા (ફ.સા.-૮) એ જણાવ્યું છે કે લક્ષ્મી દેવી માનસિક રીતે સ્વસ્થ ન હતી. ક્રિમિનલ અદાલત મૃતકના માતા-પિતાના સદર પુરાવાને અવગણી શકે નહીં. જો અદાલતને મરણોન્મુખ નિવેદનના કર્તાની માનસિક સ્વસ્થતા વિશે સહેજ પણ શંકા હોય તો પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૩૨ હેઠળ તેની ગ્રાહ્યતા હોવા છતાં આવા નિવેદન પર દોષસિદ્ધિનો આધાર રાખવો અસુરક્ષિત રહેશે.

આમ જ્યારે પુરાવામાં ઉપલબ્ધ અને કાયદા દ્વારા માન્ય કસોટીઓ પર મરણોન્મુખ નિવેદનની ચકાસણી કરવામાં આવે છે ત્યારે તે ચકાસણીમાં ટકી શકતું નથી. આવા નાજુક અને ડગમગતા મરણોન્મુખ નિવેદનના બળે કોઈપણ વ્યક્તિને દોષિત ઠેરવવી અસુરક્ષિત રહેશે.

તેથી, અમે અપીલકર્તાની દોષસિદ્ધિ ટકાવી રાખવા અસમર્થ છીએ. તે શંકાના લાભ માટે હકદાર છે.

અપીલકર્તાની માતા નારાયણમ્મા આ કેસમાં તેને આપવામાં આવેલી દોષસિદ્ધિ અને સજાના અનુસંધાનમાં હાલમાં જેલમાં સબડી રહી છે. અલબત્ત તેણીની દોષસિદ્ધિ અમારી સમક્ષ નથી કારણ કે તેણે કોઈ વિશેષ રજા અરજી દાખલ કરી નથી. પરંતુ આ અદાલતે સમાન પરિસ્થિતિઓમાં ન્યાયની નિષ્ફળતાને ટાળવાના હેતુથી એક ન્યાયિક દાખલો બેસાડ્યો છે. કેસના મૂલ્યાંકન પર, જો આ અદાલત એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચે છે કે કોઈપણ આરોપીની દોષસિદ્ધિ શક્ય નથી તો તે નિર્ણયનો લાભ તેના સહ-આરોપી સુધી પણ લંબાવવો જોઈએ જોકે તેણે આ અદાલતમાં અપીલ અરજી દ્વારા આદેશને પડકાર્યો નથી, જુઓ રાજા રામ અને અન્ય વિરુદ્ધ એમ.પી. રાજ્ય, [૧૯૯૪] ૨ એસસીસી ૫૬૮.

પરિણામે અમે અપીલકર્તા અને તેની માતા નારાયણમ્મા પર લાદવામાં આવેલી દોષસિદ્ધિ અને સજા રદ કરીએ છીએ. અમે તે બંનેને નિર્દોષ જાહેર કરીએ છીએ અને જો તેઓ અન્ય કોઈ કેસમાં જરૂરી ન હોય તો તેમને મુક્ત કરવાનો

નિર્દેશ આપવામાં આવે છે.

અપીલ મંજૂર.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====